RÅN

Jonas Ring och Olle Westlund

Sammanfattning

Enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) utsätts varje år cirka en procent av Sveriges befolkning (i åldrarna 16–79 år) för rån. Nivån har varit relativt stabil sedan år 2005. Andelen rånhändelser som uppges ha inträffat med anledning av yrket har minskat, från nio procent perioden 2007–2009 till fyra procent perioden 2013–2015. Bland män har andelen utsatta för rån genomgående legat högre än bland kvinnor, och yngre utsätts för rån i högre utsträckning än äldre. Utsattheten för rån i ålderskategorin 16–24 år har dock minskat något, från 2,2 procent perioden 2007–2009 till 1,7 procent perioden 2013–2015. Även bland elever i årskurs nio visar utsattheten en minskande trend sedan 2008, enligt Skolundersökningen om brott (SUB), och detsamma gäller delaktigheten i rån. Personer i storstadsregioner och större städer utsätts oftare för rån än boende på mindre orter, och boende i lägenhet utsätts i större utsträckning än de som bor i småhus.

År 2015 anmäldes omkring 8 500 rån till polisen. De allra flesta var rån mot privatpersoner, vilket utgjorde 71 procent av de anmälda rånen. Kategorin butiksrån uppgick till 10 procent av rånen, medan de mer uppmärksammade bank- och värdetransportrånen tillsammans utgjorde cirka en halv procent.

Enligt kriminalstatistiken har det totala antalet anmälda rån legat på en förhållandevis jämn nivå under 2000-talet, med en viss minskning under de senaste två åren. Antalet butiksrån 2015 uppgår till cirka 800, vilket motsvarar samma nivå som 2000. Värdetransportrånen har däremot minskat under perioden, liksom bankrånen, med undantag för en topp 2008. År 2015 anmäldes 23 bankrån och 11 värdetransportrån. Minskningen anses främst bero på en ökad teknisk säkerhet och minskad kontanthantering. Även riktade polisinsatser mot vissa grupper kan ha haft betydelse.

Personuppklaringen för rån har varierat kring 13 procent i snitt under 2000-talet. För att förebygga rån behövs åtgärder på flera plan. Bland annat kan situationell och teknisk brottsprevention ha betydelse. Men också sociala åtgärder framstår som viktiga, inte minst när det gäller personrån med unga gärningspersoner.

Inledning

Rån betraktas ofta som ett våldsbrott, även om det juridiskt tillhör tillgreppsbrotten. Med rån avses enligt brottsbalken handlingar där någon genom våld eller hot stjäl annans egendom (BrB 8:5). Även gärningar där den som vid en stöld anträffas på bar gärning och då gör motvärn genom våld eller hot ska enligt bestämmelsen rubriceras som rån. Därtill kan det handla om snatterier eller väskryckningar som övergått i så kallade motvärnsrån när gärningspersonen blivit hindrad och då försökt hota, slå eller knuffa sig ur situationen med stöldgodset i behåll.

Lagen skiljer på rån och grovt rån. Med grovt rån avses till exempel rån där våldet som rånaren använt sig av innebar livsfara, svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, eller att rånaren visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning (BrB 8:6). Om handlingen ”med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt är av mindre allvarlig art” kan gärningspersonen istället dömas för andra brott, till exempel olaga hot eller stöld (se BrB 8:5 andra stycket; Brå 2000). Alla brott som inledningsvis anmäls eller registreras som rån definieras alltså inte som rån i senare led, som exempelvis stämningsansökan eller dom. Straffskalorna ligger på mellan ett och sex års fängelse för rån och mellan fyra och tio år för grovt rån.

Olika typer av rån har olika mörkertal

I statistiken över anmälda brott finns det ett antal rånkategorier som redovisas utifrån vilken typ av brottsobjekt eller brottsoffer de riktats mot. I princip samtliga bank- och värdetransportrån och en stor del av butiksrånen anmäls till polisen, enligt tidigare bedömningar (Brå 2004a). Mörkertalet är således litet, vilket gör kriminalstatistiken till en bra källa för att belysa utvecklingen och omfattningen av dessa typer av rån. Resultat från offerundersökningar tyder dock på att rån mot privatperson däremot mera sällan anmäls till polisen, och att mörkertalet i kriminalstatistiken alltså är betydligt högre för denna råntyp än för andra rån. Analysen av den rånkategorin kommer därför till stor del att bygga på uppgifter från Nationella trygghetsundersökningen (NTU)[1] samt Skolundersökningen om brott (SUB).[2] Vissa grupper av offer, exempelvis hemlösa, fångas emellertid troligen inte heller helt upp av frågeundersökningar (Flyghed 2000).

---

1 För mer information om NTU, se t.ex. Brå (2012a, 2012b).
2 Se Brå (2013).

Omfattning och utveckling

Enligt NTU har andelen personer i åldern 16–79 år som uppger sig ha utsatts för rån (inklusive rånförsök) legat på en förhållandevis konstant nivå på cirka en procent (0,9 procent i genomsnitt) sedan 2005 (figur 1). Ser man till den senaste undersökningen (2015) uppger 0,9 procent av personerna att de utsatts för rån under det föregående året.[3]

Figur 1. Andel personer 16–79 år utsatta för rån åren 2005–2015. Procent. Källa: NTU.

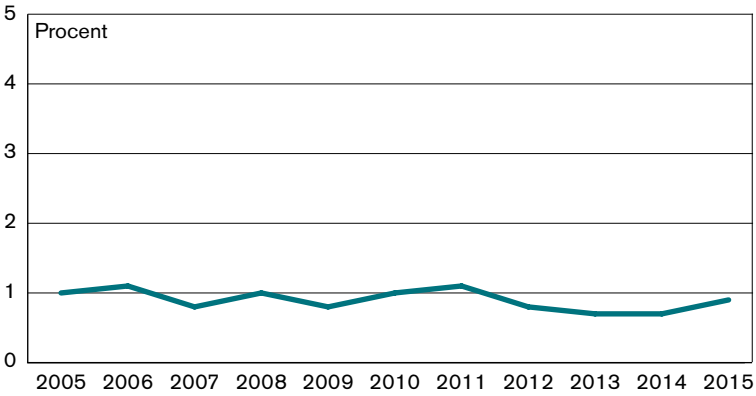

Majoriteten (85 procent) av de rånade personerna har utsatts vid ett tillfälle, medan 15 procent anger att de utsatts två gånger eller fler.[4] Det är en minoritet av de rånutsatta i NTU som uppger sig ha utsatts för brotten med anledning av sitt yrke (tabell 1). Andelen rånhändelser som uppges ha inträffat med anledning av yrket har dessutom minskat från cirka 9 procent perioden 2007–2009 till 4 procent perioden 2013–2015. Resultaten tyder således dels på att de allra flesta rån gäller rån mot privatperson, dels på att andelen rån som skett med anledning av yrket tycks ha minskat över perioden.

En inte oansenlig andel av rånen har inträffat utomlands; det rör sig om mellan 14 och 16 procent under de studerade perioderna. Av NTU framkommer vidare genomgående att en majoritet av rånen (runt 80 procent) uppges ha skett på allmän plats, medan mellan fem och tio procent uppges ha inträffat i en bostad.[5]

---

3 Frågeformulering i NTU: ”Rånade eller försökte någon råna dig genom att använda hot eller våld under förra året?”

4 Uppgiften är ett genomsnitt för NTU-årgångarna under perioden 2013–2015.

5 Beroende på att svarsalternativen till frågan ändrats något i NTU 2015 går det inte att redovisa resultatet för den senaste treårsperioden. År 2015 uppgavs 83 procent av rånen ha skett på allmän plats och 5 procent i bostad.

Tabell 1. Brottets karaktär vid rån, enligt utsatta i NTU. Andel i procent av det totala antalet rånhändelser. År 2007–2015 (treårsmedelvärden). Källa: NTU.

	År 2007–2009	År 2010–2012	År 2013–2015
Om rånet skedde med anledning av yrket			
Ja	9	11	4
Nej	91	89	96
Var skedde rånet			
Inom Sverige	84	85	86
Utomlands	16	15	14
Plats för rånet			
Allmän plats	84	79	-
Bostad	6	10	-
Annan plats	10	11	-
Dag när brottet skedde			
Vardag	51	47	49
Veckoslut/helgdag	49	53	51
Tid när brottet skedde			
Dag	29	36	39
Kväll	38	36	28
Natt	33	28	33
Vad blev stulet *			
Plånbok/pengar	59	54	57
Mobiltelefon	38	29	40
Kläder/Skor	4	8	10
Smycken	10	7	8
Annat	25	34	26
Förekomst av våld			
Ja	31	31	28
Nej	69	69	72
Förekomst av vapen **			
Skjutvapen	4	8	4
Kniv	15	20	16
Annat tillhygge	13	8	6

* Flera svarsalternativ möjliga. Frågan endast ställd till de som uppgett att något blev stulet vid rånet.

** Flera svarsalternativ möjliga.

Ungefär hälften av rånen inträffar på veckoslut och helgdagar och ungefär två tredjedelar under kvällstid eller nattetid.

Studier visar att det finns ett visst samband mellan utsatthet för våldsbrott och alkoholkonsumtion. Andelen rån där den utsatta uppger sig ha druckit alkohol före rånet utgör en minoritet, och har även har minskat under perioden (från 31 procent 2007–2009 till 23 procent 2013–2015). Däremot bedömer den utsatta perso-

nen att gärningspersonen varit alkohol- eller drogpåverkad oftare än den utsatta personen själv (Brå 2015a).

I en påfallande stor andel av rånen, omkring hälften, blev ingenting stulet vid rånet, enligt de utsatta, vilket innebär att det tycks handla om försök till rån. Andelen rån där något uppges ha blivit stulet har dock ökat något över tid (från 44 till 51 procent). Rånobjekten består huvudsakligen av plånböcker/kontanter och mobiltelefoner.[6]

Andelen rån där det uppges ha förekommit fysiskt våld[7] har genomgående utgjort cirka 30 procent av rånen under de studerade perioderna. En studie visar att inslaget av våld är väsentligt högre om man studerar polisanmälningar än offerundersökningar. Enligt anmälningarna är det snarare regel än undantag att det förekommit våldsinslag vid rånen (Brå 2016a). Det kan sannolikt bero på att de har blivit anmälda just med anledning av att händelserna upplevts ha varit av allvarligare karaktär, medan andra rån mer sällan polisanmäls. Enligt NTU förekom kniv, skjutvapen eller annat tillhygge i drygt en fjärdedel av rånen (åren 2013–2015). Kniv är det vanligaste vapnet (16 procent), följt av andra tillhyggen (6 procent), exempelvis batonger, medan skjutvapen uppges ha förekommit i 4 procent av fallen. Totalt sett tycks förekomsten av vapen eller tillhyggen vid rånen ha minskat en aning, enligt NTU (från cirka 32 till 26 procent). Andelen rån som enligt de utsatta blivit polisanmälda uppges sammantaget i undersökningarna ha legat på i genomsnitt 49 procent.[8] Det finns en regional spridning i andelen utsatta, enligt NTU. Perioden 2013–2015 var andelen utsatta störst i Stockholms län (1,1 procent) och minst i Norrbottens län (0,2 procent).

Rån mot privatperson vanligast av de anmälda rånen

Enligt kriminalstatistiken har totala antalet anmälda rån legat på en relativt stabil nivå sedan 2000. Även om nivåerna skiljer sig åt i de olika typerna av datakällor, är utvecklingstrenden relativt likartad för anmälda rån i kriminalstatistiken och utsatthet för rån enligt NTU. I statistiken över anmälda brott syns dock en minskning under senare år. Antalet rån låg där på omkring 100 per 100 000 invånare mellan 2000 och 2010 (figur 2), men därefter skedde en

---

6 Vid rån som skett i Sverige (ej med anledning av yrket) låg värdet på rångodset vid de fullbordade rånen under 500 kronor i cirka 22 procent av rånen, och i cirka 28 procent på minst 5 000 kronor, enligt en analys baserad på NTU 2005–2013 (Brå 2016a).

7 Att den utsatta personen blivit ”slagen, sparkad eller utsatt för annat fysiskt våld”.

8 Från och med 2005. Uppgiften gäller rån som uppges ha inträffat i Sverige och anmälts till den svenska polisen. År 2015 var siffran 44 procent.

nivåminskning. År 2015 är siffran 86 per 100 000 invånare. Det innebär cirka 8 500 (8 461) rån i absoluta tal, men sett till den anmälda brottsligheten generellt är rån en liten brottstyp – mindre än en procent av samtliga anmälda brott utgörs av rån.

Rån mot privatperson (personrån) är den antalsmässigt klart dominerande typen av rån bland de olika typer av rån som redovisas i statistiken över anmälda brott, vilket bekräftar att de flesta rån inte sker med anledning av yrket. Utvecklingen av rånen mot privatperson påverkar följaktligen starkt utvecklingen av det totala antalet rån. Enligt kriminalstatistiken har antalet anmälda rån mot privatperson legat på en tämligen stabil nivå sett till perioden som helhet.[9] Det har dock skett en viss minskning per 100 000 invånare, från 72 procent 2000 till 61 procent 2015. Minskningen har dock i huvudsak skett sedan 2011. Räknat i absoluta tal har de anmälda rånen mot privatperson minskat från 7 311 till 5 972 mellan 2011 och 2015. År 2000 var siffran 6 381.

Figur 2. Antal anmälda rån åren 2000–2015 per 100 000 invånare.
Källa: Brås statistikdatabas över anmälda brott.

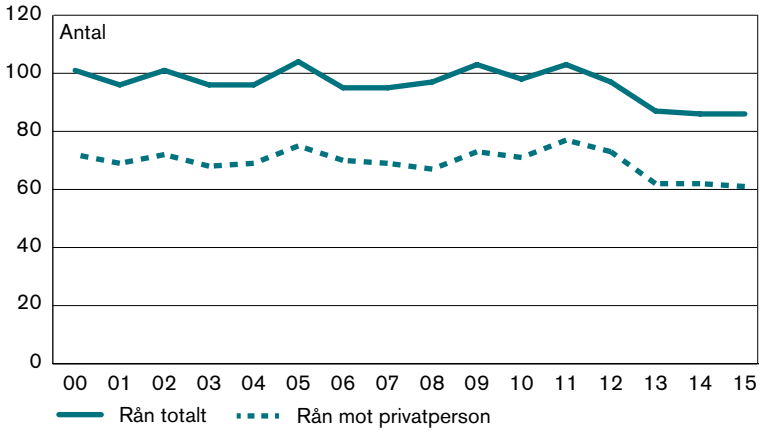

De flesta av de anmälda rånen mot privatperson 2015 inträffade utomhus (85 procent) och utan skjutvapen (92 procent).[10]

9 I anmälningsstatistiken finns olika brottskoder för rån mot privatperson: rån mot privatperson (ej funktionsnedsatt) och rån mot privatperson (funktiionsnedsatt) (Brå 2016b). I den aktuella analysen har antalet anmälda rån mot privatpersoner slagits samman. År 2015 gällde 5 842 rån mot privatperson (ej funktionsnedsatt) och 130 rån mot privatperson (funktionsnedsatt).

10 I genomsnitt har andelen rån mot privatperson (inklusive funktionsnedsatt) med skjutvapen legat på cirka sex procent under perioden. Motvarande uppgift för rån totalt är cirka 12 procent.

År 2015 utgjordes nära tre fjärdedelar (cirka 71 procent) av alla rån som anmälts till polisen rån mot privatperson. Rån mot butik utgjorde tio procent av anmälningarna. Bankrån, rån mot värdetransporter och värdebefordran var betydligt ovanligare. Dessa råntypers sammantagna andel av samtliga anmälda rån låg på en halv procent, medan taxirån uppgick till knappt en halv procent. Resterande andel (19 procent) utgjordes av kategorin ”övriga rån”, vilket betecknar rån som inte passar in i någon av nämnda kategorier.[11] Fördelningen av de olika rånkategorierna i brottsstatistiken är i stort sett oförändrad sedan början av 2000-talet. De små kategorierna bank- och värdetransportrån har dock blivit ytterligare något mindre.

Det finns en regional spridning, när det gäller totala antalet anmälda rån per 100 000 invånare, som innebär att det anmäls flest rån i storstadsregionerna. År 2015 anmäldes 130 rån per 100 000 invånare i polisregion Stockholm, 97 i polisregion Syd (innefattande Malmö), 93 i polisregion Väst (innefattande Göteborg), 63 i polisregion Mitt, 54 i polisregion Öst och 53 i polisregion Bergslagen. Lägst är siffran i polisregion Nord, 31 rån per 100 000 invånare.

Ser man istället till skillnader i antalet anmälda rån mellan områden *inom* de tre storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg och Malmö) är ett gemensamt mönster att det anmäls flest rån per 100 000 invånare i de områden som omfattar de centrala delarna av innerstaden i respektive stad. Perioden 2013–2015 låg området Norrmalm i Stockholm högst vad gäller anmälda rån per 100 000 invånare (i genomsnitt cirka 550 per år), följt av Göteborgs centrum och Malmö innerstad. Därefter följer vissa förortsområden i Stockholm (stadsdelarna Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta).

Antalet butiksrån är konstant, medan taxirånen minskat

Sedan 2000 har i genomsnitt 846 butiksrån anmälts per år.[12] Nivån är ungefär densamma i slutet och början av perioden (figur 3).[13] År 2009 nådde butiksrånen emellertid en topp, för att sedan återgå till en lägre nivå. Möjligen kan ökningen kring 2009 i viss utsträckning hänga samman med att antalet ungdomar i åldern 15–20 år då ökade, för att sedan minska, och att unga i den åldern är överrepresenterade bland misstänkta för butiksrån, i förhållande till sin andel av befolkningen.[14] Under de senaste fem åren har antalet anmälda butiksrån legat kring 780 per år.

---

11 En studie av användningen av brottskoder tyder på att en stor andel av rånen med brottskoden för ”Övrigt rån” istället skulle kunna ha hänförts till någon av brottskoderna för rån mot privatperson (Brå 2012c).

12 Det motsvarar cirka 9 anmälda butiksrån per 100 000 invånare.

13 År 2000 anmäldes 785 butiksrån, och år 2015 var antalet 817.

14 År 2009 var antalet liksom andelen unga (15–20 år) bland personer misstänkta för butiksrån som störst (56 procent) under den studerade perioden.

Vid butiksrån är det förhållandevis vanligt att gärningspersonerna har skjutvapen. Under 2000-talet har andelen butiksrån med skjutvapen enligt anmälningsstatistiken varierat mellan 28 och 44 procent av butiksrånen. År 2015 förekom skjutvapen i 39 procent av dessa rån. Vid butiksrån är också knivar vanligt förekommande, medan tillhyggen som yxor, slagträn/batonger eller pepparsprej är mindre vanliga (Brå 2011a; Svensk handel 2015).

Figur 3. Antal anmälda rån mot butik och taxi åren 2000–2015. Absoluta tal.
Källa: Brås statistikdatabas över anmälda brott.

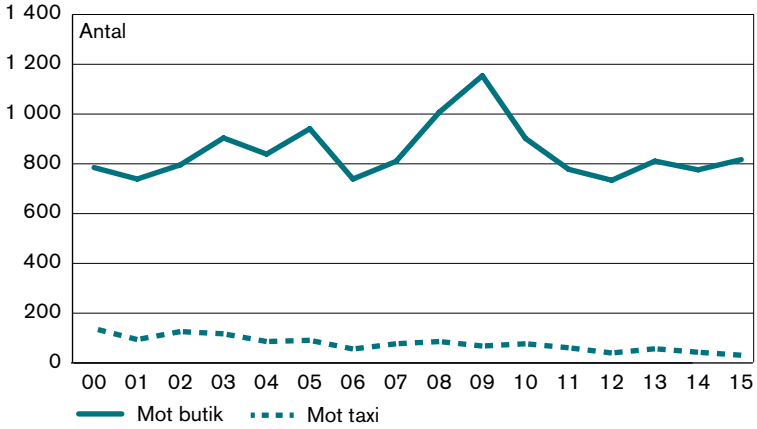

Även om de anmälda butiksrånen legat på en relativt stabil nivå under senare år, finns tecken på att det skett förändringar i vilka typer av butiker som vanligen utsätts. Ett exempel på detta är en ökad utsatthet bland livsmedelsbutiker i områden med en förhöjd otrygghet i det offentliga rummet (Svensk Handel 2015).

De anmälda taxirånen har minskat kontinuerligt under perioden, från 138 rån 2000 till 31 rån 2015. Som troliga orsaker till den sjunkande trenden har framhållits en ökad användning av kameror i taxibilar och minskad kontanthantering, men även att våld mot taxichaufförer jämställs med våld mot tjänsteman (Svenska Taxiförbundet 2016). Eftersom anmälningsbenägenheten sannolikt är hög för butiksrån och rån mot taxi, kan statistiken antas spegla den faktiska utvecklingen väl.

Bank- och värdetransportrånen har minskat

Den övergripande bilden är att bank- och värdetransportrånen har minskat under 2000-talet (figur 4). När det gäller bankrånen har nivån fluktuerat under perioden, men trenden är i alla fall tydligt nedåtgående sedan 2008, ett år då det förekom betydligt fler bankrån än vanligt. Perioden 2000–2010 anmäldes i genomsnitt 72

bankrån per år, medan det under de senaste fem åren har anmälts i genomsnitt 27 per år.[15] Anmälda brott mot värdetransporter och värdebefordran har följt liknande utvecklingskurvor. Det genomsnittliga antalet anmälda värdetransportrån per år under perioden 2000–2010 var 54, medan det minskat till i genomsnitt 33 per år sedan 2011. Motsvarande uppgifter för rån mot värdebefordran visar en nedgång, från i genomsnitt 14 per år under perioden 2000–2010 till 6 per år under de senaste fem åren. Rån mot postkontor minskade gradvis fram till 2007, då brottskoden och uppgifter för detta brott i kriminalstatistiken till sist upphörde, i och med avvecklingen av postens kontor med kontanthantering.

Figur 4. Antal anmälda rån mot bank, värdetransport, värdebefordran och post åren 2000–2015. Absoluta tal. Källa: Brås statistikdatabas över anmälda brott.

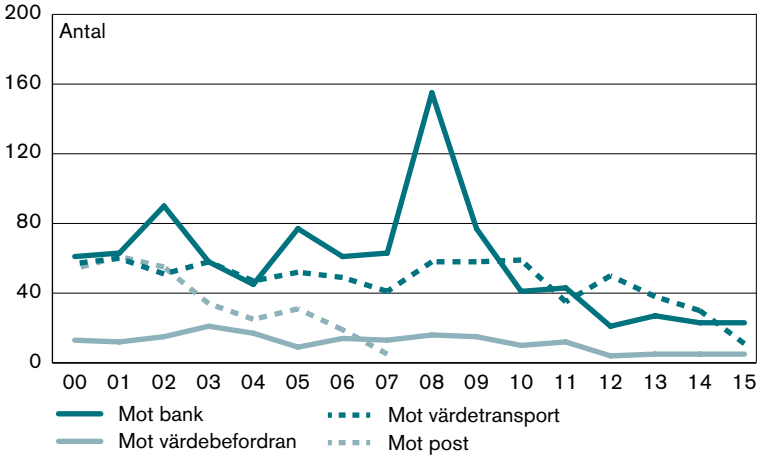

Minskningen av antalet bankrån har förklarats med att kontanthanteringen gjorts säkrare, med så kallade slutna system, samt att kontanthanteringen överlag har minskat.[16] Även satsningar inom polisen kan ha bidragit, genom att inkapacitera ett flertal av de personer som har kapacitet att utföra rån i större skala.[17] En ytterligare faktor, som kan ha bidragit till minskningen av bank- och värdetransportrån, är att personer som tidigare varit benägna att begå sådana brott numera – till följd av den ökade säkerheten

[15] År 2000 var antalet bankrån 61, att jämföra med 2015, då antalet var 23. Motsvarande siffror för värdetransportrån är 57 (år 2000) och 11 (år 2015). Omräknat i antalet anmälda bankrån per 100 000 invånare motsvarar det 0,7 rån 2010 och 0,2 rån 2015. Motsvarande siffror för rån mot värdetransport är 0,6 respektive 0,1.

[16] Se t.ex. Svenska bankföreningen (2013).

[17] Se www.polisen.se, *Antalet grova rån minskar*, publicerad 2011-12-23. Se även t.ex. RPS (2012), Brå (2009).

– kommit att välja andra brottsupplägg, till exempel utpressning, bedrägerier eller grova stölder av objekt med lägre säkerhet (Brå 2016c).

Bank- och värdetransportrånen kännetecknas av en hög andel brott med skjutvapen, eller vad som uppfattas som skjutvapen. Under åren 2013–2015 förekom enligt anmälningsstatistiken skjutvapen vid i genomsnitt omkring 60 procent av bankrånen och cirka hälften av värdetransportrånen.

Brottsutsatta och gärningspersoner

I det följande beskrivs uppgifter om rånutsatta personer, och även i viss mån om förövare, utifrån frågeundersökningarna NTU och SUB. Andra uppgifter bygger på kriminalstatistik.

Tabell 2. Andel personer befolkningen (16-79 år) utsatta för rån enligt NTU. Uppdelat på tidsperiod (treårsmedelvärden). Procent. Källa NTU.

	År 2007–2009	År 2010–2012	År 2013–2015
SAMTLIGA, 16-79 år	0,9	1,0	0,8
Kön			
Män	1,1	1,2	1,0
Kvinnor	0,6	0,7	0,6
Ålder			
16-24	2,2	1,9	1,7
25-44	0,7	1,0	0,9
45-64	0,5	0,7	0,5
65-79	0,4	0,5	0,4
Män			
16-24	3,2	2,5	2,3
25-44	0,9	1,5	1,2
45-64	0,6	0,8	0,6
65-79	0,4	0,4	0,5
Kvinnor			
16-24	1,1	1,3	1,1
25-44	0,5	0,6	0,6
45-64	0,5	0,7	0,4
65-79	0,5	0,5	0,4
Bostadstyp			
Småhus	0,6	0,6	0,5
Flerfamiljshus	1,1	1,5	1,1
Bostadsort			
Storstadsregion	1,2	1,5	1,1
Större stad	0,7	0,7	0,7
Mindre stad/landsbygd	0,5	0,6	0,5

Unga män är mest utsatta för rån, enligt NTU

Enligt NTU är andelen utsatta för rån större bland män än bland kvinnor (1,0 jämfört med 0,6 procent, den senaste treårsperioden) (tabell 2 på föregående sida). Vad gäller åldersskillnader är utsattheten störst i den yngsta ålderskategorin (16–24 år), för såväl män som kvinnor. I denna åldersgrupp utsattes 1,7 procent för rån under perioden 2013–2015, vilket dock var lägre än under perioden 2007–2009, då motsvarande andel var 2,2 procent. Detta beror i sin tur på att utsattheten avtagit bland män i åldern 16–24 år. NTU visar på att de utsätts för rån klart oftare än kvinnor i samma ålder (2,3 jämfört med 1,1 procent, under den senaste perioden). I de högre åldrarna finns däremot inte så påtagliga könsskillnader. Dessa förhållanden har varit tämligen stabila sedan 2005. Andra stabila mönster är att andelen utsatta personer är större i storstadsregionerna än i övriga landet, och större bland boende i flerfamiljshus än i villor.

Minskad utsatthet för rån bland elever i årskurs nio

Sedan 2008 har det i SUB ingått en fråga om eleven blivit utsatt för rån vid något tillfälle under de föregående 12 månaderna. Andelen elever i nionde klass (genomsnittsålder 15 år) som uppger att de utsatts för rån var 3,9 procent 2008 och 3,3 procent 2011. År 2015 är siffran 2,5 procent.[18] Minskningarna har skett för både pojkar och flickor. Liksom i NTU framträder även i SUB en skillnad mellan könen vad gäller andelen rånutsatta. Andelen pojkar som utsatts för rån 2015 är ungefär tre gånger större än motsvarande andel flickor (3,2 jämfört med 1,2 procent).

Enligt SUB är andelen unga som utsatts för rån 2015 större i storstadskommuner (2,7 procent), förortskommuner (3,4 procent) och i större städer (2,5 procent) än i övriga typer av kommuner (1,8 procent). Därtill är andelen rånutsatta större bland boende i lägenhet (3,4 procent) än för genomsnittet, samt större bland utrikes födda (5,8 procent) än bland inrikes födda (1,9 procent). Utsattheten är också klart större än genomsnittligt bland elever vars föräldrar inte har arbete (8,0 procent).[19]

Gärningspersonerna är oftast flera och okända

Enligt de rånutsatta personerna i NTU är det oftast två eller fler gärningspersoner som utför brottet tillsammans. Vid cirka en

---

[18] En reservation bör göras, eftersom det på grund av vissa metodologiska förändringar av undersökningen inte är möjligt att fullt ut jämföra siffrorna för undersökningen 2015 med de tidigare. Detta gäller även för avsnittet om delaktighet i rån utifrån SUB längre fram.

[19] För en analys av samband mellan utsatthet för rån och en rad olika faktorer, utifrån SUB åren 2008 och 2011, se Brå-rapport 2016:11.

tredjedel av rånen är det minst tre gärningspersoner inblandade (tabell 3). Ungdomar utför vanligen rånen tillsammans med andra unga. En analys av personrånen utifrån NTU visar att när gärningspersonerna bedöms vara högst 17 år är det i regel minst två gärningspersoner, medan gärningspersoner över 34 år vanligen utför rånen på egen hand (Brå 2016a). I 95 procent av rånhändelserna är den mest aktiva förövaren en man, vilket gäller för hela perioden. I cirka hälften av fallen bedöms gärningspersonerna vara högst 24 år, enligt de utsatta.[20] Andelen gärningspersoner i denna ålderskategori har minskat över tid, enligt NTU (från drygt 60 procent till 49 procent). Vanligtvis är gärningspersonerna helt okända för offret (i cirka 90 procent av fallen), men i 8 procent av rånen har de utgjorts av bekanta och i tre procent av någon närstående (under perioden 2013–2015).

Tabell 3. Gärningspersoner vid utsatthet för rån enligt utsatta i NTU. Andel i procent av det totala antalet rånhändelser åren 2007–2015 (treårsmedelvärden). Källa: NTU.

	År 2007–2009	År 2010–2012	År 2013–2015
Antal gärningspersoner			
1	33	38	43
2	31	25	25
3-	36	37	32
Kön			
Man	95	95	95
Kvinna	5	5	5
Ålder			
0-17	21	16	16
18-24	40	39	33
25-34	26	28	33
35-44	10	12	14
45-54	4	4	2
55-64	0	0	1
65-	0	0	1
Relation till gärningspersonen			
Närstående	1	3	3
Bekant med offret	9	12	8
Helt okänd	90	85	89

Minskad andel unga som uppger att de begått rån

Andelen elever som i SUB uppger att de hotat någon med stryk eller vapen för att få pengar eller andra värdesaker, vid något

[20] Eftersom uppgifterna bygger på de utsatta personernas uppskattningar av förövarnas ålder bör de tolkas med försiktighet.

tillfälle under de senaste 12 månaderna, är mindre än den andel som uppger att de utsatts för rån. Även när det gäller delaktighet i rån bland ungdomar i årskurs nio framträder en minskande trend, från 2,6 procent 2001 till 1,4 procent 2011.[21] År 2015 är siffran 1,0 procent. Trenden ligger i linje med uppgifterna från NTU, om en minskad andel unga bland gärningspersonerna. Andelen pojkar som uppger att de begått rån har genomgående legat på en klart högre nivå än bland flickorna. Bland pojkarna har denna andel minskat kontinuerligt under perioden, medan det för flickorna var en mer stabil nivå i de inledande undersökningarna 2001–2005.

Tabell 4. Andel elever i årkurs nio som hotat någon för att få en värdesak, enligt SUB, perioden 2001–2011. Källa: SUB.

	2001	2003	2005	2008	2011
Samtliga	2,6	2,5	2,1	1,8	1,4
Pojkar	4,2	3,9	3,0	2,9	2,2
Flickor	1,0	1,2	1,1	0,8	0,5

Unga som hotat någon för att få pengar eller värdesaker har enligt deras egna uppgifter ofta även begått andra typer av brott, såsom snatteri, våldsbrott eller skadegörelse (Brå 2016a). De tycks med andra ord mångsidiga och försigkomna när det gäller att begå brott.[22] Ofta har de även druckit alkohol eller provat andra droger, vilket gäller för båda könen. Sambanden mellan olika sociodemografiska bakgrundsfaktorer och rån tyder bland annat på att unga boende i lägenhet och unga vars föräldrar saknar arbete i något högre grad begått rån än unga boende i villa och unga vars båda föräldrar har arbete. I SUB ställs också frågor rörande ungdomarnas sociala situation inom familjen, skolan och på fritiden samt deras attityder till brott. Svaren på dessa frågor samvarierar tydligt med delaktighet i rån. Resultaten tyder på att andelen som hotat någon för att få en värdesak är klart högre än genomsnittligt bland unga som

- har dåliga relationer till sina föräldrar
- har föräldrar som sällan vet var de befinner sig och vilka personer de träffar om de går ut på kvällen
- ofta träffar kamrater på kvällstid och ofta driver omkring
- inte trivs i skolan och ofta skolkar
- föredrar spännande och riskfyllda aktiviteter framför mer stillsamma

[21] Se vidare Brå (2013:3) för uppgifter för tidigare år (från och med år 1995). I rapporten redovisas även tidsserier för en rad andra brottstyper.

[22] Detta tyder även studier som bygger på andra typer av data på (t.ex. Brå 2011b).

- har låg grad av självkontroll
- har tillåtande attityder till brott
- har kamrater som har begått brott.

De faktorer som uppvisar starkast samband med delaktighet i rån är att ha brottsbelastade kamrater och en tillåtande attityd till brott.

Många ungdomar bland de misstänkta för rån

År 2015 misstänktes 1 363 personer för rån, vilket är nästan samma antal som för 2000 (1 308 personer). År 2009 nåddes en topp i antalet misstänkta under den studerade perioden (1 794). De allra flesta som misstänks för rån är män. Andelen kvinnor bland de misstänkta har legat på 4–9 procent, och var 7 procent 2015. Andelen personer i åldern 15–17 år bland de misstänkta var 24 procent 2015, medan andelen personer i åldern 18–20 år var 22 procent och andelen personer i åldern 21–24 år var 17 procent. Det innebär att en majoritet (63 procent) av de misstänkta var högst 24 år.[23]

Figur 5. Personer misstänkta för rån (inklusive grovt) per 100 000 invånare i respektive åldersgrupp. År 2000, 2005, 2010 och 2015. Källa: Kriminalstatistik (bearbetning).

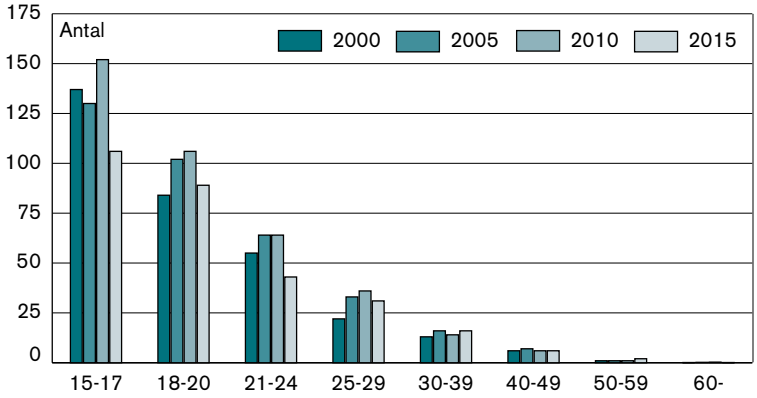

Att ungdomar är överrepresenterade bland rånmisstänkta framgår tydligt när man studerar antalet misstänkta i olika åldrar per 100 000 invånare i respektive åldersgrupp olika år (figur 5). Sedan 2010 har antalet rånmisstänkta i den yngsta ålderskategorin (15–17 år) dock sjunkit markant, men det är alltjämt den ålders-

[23] Andelen unga bland de misstänkta har minskat. År 2000 var motsvarande andel personer högst 24 år cirka 70 procent. När det gäller rån mot privatperson var andelen misstänkta personer i åldern 15–24 år cirka 67 procent 2015.

grupp som ligger högst.[24] I figuren redovisas misstänkta för rån totalt, men precis som i anmälningsstatistiken gäller det i de flesta fall rån mot privatperson.

Risken för återfall i lagförd brottslighet är stor för personer dömda för rån. Återfallsstatistik visar att för personer dömda för rån (ej grovt) har andelen som återfaller inom ett år legat kring ett genomsnitt på 52 procent under perioden 2003–2013.[25] Ser man till det grövsta brottet i ingångshändelsen var det 2013 endast dömda för grov stöld som hade en högre återfallsandel.[26] Detta mönster gäller även när man tittar på personer i åldersgrupperna 15–17 år respektive 18–20 år separat. De flesta som lagförs för rån – trots att många av dem är ungdomar – är dessutom redan lagförda för brott sedan tidigare; detta gäller cirka 80 procent av dem som döms för rån (ej grovt) och ungefär lika stor andel av dem som döms för grovt rån (perioden 2011–2013). Rån har också visat sig vara ett så kallat strategiskt brott, det vill säga en brottstyp som starkt signalerar en risk för fortsatt lagförd brottslighet (Brå 2011b).

Många av butiksrånen begås mot livsmedelsaffärer

En undersökning visar att de som oftast drabbas av butiksrån är anställda i livsmedelsbutiker, följt av kiosker, tobakshandlar, bensinstationer och videobutiker (Brå 2011a). Studien visade också att risken att drabbas är högst för videobutiker, och att risken hade mer än dubblerats 2008 jämfört med 2000, för videobutiker, varuhus och stormarknader samt guld- och juvelerarbutiker. Livsmedel, guld, bensin, kiosk, tobak och spel och servicebutiker är sex traditionella högriskbranscher för rån, om man ser till antalet rån i absoluta tal. Cirka 17 procent av butiksrånen 2014 resulterade i en eller flera fysiska skador (Svensk Handel 2015).

---

24 Även lagföringsstatistiken visar en minskning sedan 2010 när det gäller antalet lagföringsbeslut avseende rån för personer i åldersgrupperna 15–17 år och 18–20 år. År 2010 fattades 297 lagföringsbeslut för rån (ej grovt) gällande ungdomar 15–17 år, och 2015 var siffran 146. För personer i åldern 18–20 år fattades 256 lagföringsbeslut 2010, och 169 lagföringsbeslut 2015. Det kan nämnas att rån inte räknas som ett brott av enkel beskaffenhet, och att statistiken över misstänkta därför inte torde påverkas nämnvärt av ändringarna i LuL år 2012, vilket också en skattning utförd av Brås enhet för rättsstatistik tyder på när det gäller rån.

25 Uppgifterna bygger på ett specialuttag ur statistiken över återfall i brott (för en förklaring av statistikens uppbyggnad, se t.ex. Brå 2015b). När det gäller dömda för grovt rån är motsvarande uppgift cirka 40 procent. Här har alla rån och grova rån räknats med, oavsett om det är den grövsta s.k. ingångshändelsen eller ej. Totalt låg den generella återfallsandelen inom ett år (bland samtliga lagförda) på cirka 25 procent under perioden.

26 Andelen som återföll inom ett år efter grov stöld (som grövsta brott i ingångshändelsen) var 55 procent, och motsvarande siffra för rån var 53 procent. Siffrorna bygger på ett specialuttag ur den preliminära återfallsstatistiken.

År 2015 misstänktes 347 personer för butiksrån, varav de flesta var män (95 procent). Andelen unga gärningspersoner är relativt stor vid butiksrån. Nästan hälften (47 procent) av de misstänkta för butiksrån 2015 var 15–20 år, medan ytterligare 16 procent var 21–24 år (figur 6).

Figur 6. Åldersfördelning bland personer misstänkta för butiksrån 2000, 2005, 2010 och 2015. Procent. Källa: Kriminalstatistik (bearbetning).

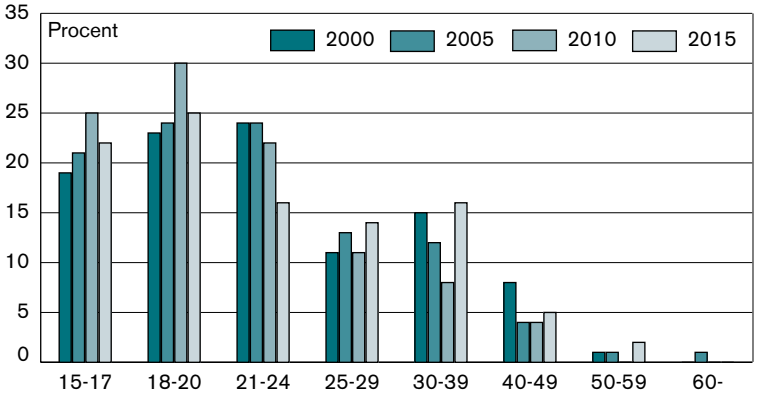

Ovanligt med ungdomar bland misstänkta för bankrån

Utöver de juridiska personer som själva företagen utgör, drabbar bank- och värdetransportrånen även de anställda inom dessa branscher. Ser man till de misstänkta gärningspersonerna är mansdominansen stor, i likhet med vid andra rån. Åldersprofilen bland misstänkta för bankrån ser däremot annorlunda ut än vid personrån. Den genomsnittliga åldern bland misstänkta för bankrån tenderar, sett till hela den studerade perioden sammantaget, att vara högre än för misstänkta för andra typer av rån, och inslaget av personer i åldern 15–20 år är inte lika stort som för rånmisstänkta totalt (figur 7).

En tidigare studie pekar på att det är relativt ovanligt med direkt fysiskt våld vid bankrån (Brå 2004b). Vid värdetransportrånen förekommer däremot fysiskt våld mot väktare eller polis i omkring en tredjedel av fallen. De misstänkta gärningspersonerna vid bank- och värdetransportrån visar sig vanligen vara män, samt ha en genomsnittsålder på 26–27 år och tung kriminell belastning.

Figur 7. Åldersfördelning bland misstänkta för bankrån 2000, 2005, 2010 och 2015. Procent. Källa: Kriminalstatistik (bearbetning).

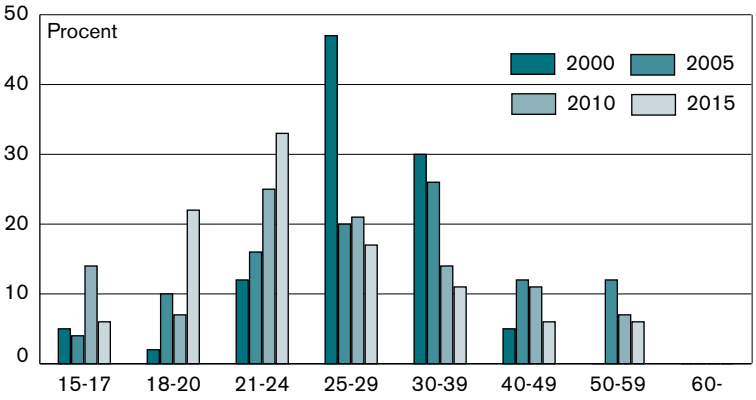

Hanteringen i rättsväsendet

Rån är ett allvarligt brott, med relativt höga straffsatser. Sannolikheten att en rånare grips och lagförs efter ett enskilt brottstillfälle är dock inte särskilt hög. Den så kallade personuppklaringsprocenten, den del av de anmälda brotten där man lyckas binda en misstänkt person till brottet, har i snitt varierat kring 13 procent, och 2015 var den 11 procent (figur 8).[27] Personuppklaringen för rån är dock högre än för tillgreppsbrott generellt, som ligger på 6 procent (år 2015).

Figur 8. Personuppklaringsprocent för rån totalt samt för vissa typer av rån åren 2000–2015. Procent. Källa: Kriminalstatistik.

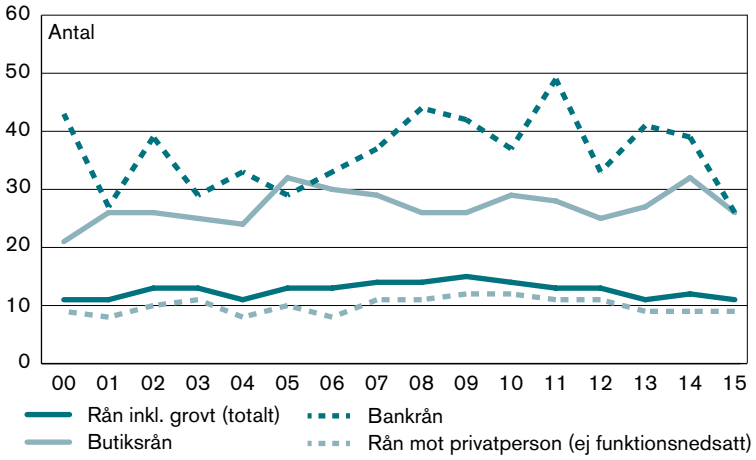

[27] År 2015 var lagföringsprocenten för rån (inklusive grovt) 14 procent.

Uppklaringsprocenten för rån skiljer sig vidare mellan olika råntyper. Den är högre för rån som riktar sig mot banker och butiker än för rån mot privatperson. En bidragande orsak till det är möjligen att det rör sig om brott som har hög prioritet, i kombination med att det vid sådana rån kan finnas mer potentiell bevisning, till exempel i form av vittnen, övervakningsfilmer samt andra spår i större utsträckning än vad som i regel finns vid rån mot privatperson.

Fängelse den vanligaste påföljden för personer över 20 år

Antalet lagföringar för rån har varierat mellan cirka 600 och 1 000 under 2000-talet (figur 9). År 2015 var antalet 622, vilket är den lägsta siffran under perioden. År 2009 nåddes en topp om drygt 1 000 lagföringar, för att därefter minska. Lagföringsbeslut för grovt rån är betydligt ovanligare, och har dessutom minskat under perioden, från 83 beslut 2000 till 26 beslut 2015.

Figur 9. Antal lagföringsbeslut med rån respektive grovt rån som huvudbrott, åren 2000–2015. Absoluta tal. Källa: Kriminalstatistik.

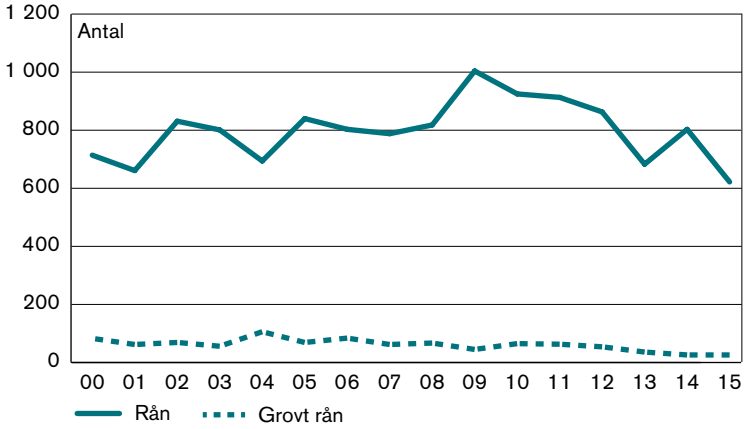

Påföljderna skiljer sig åt beroende på de dömdas ålder. Bland personer i åldern 21 år och äldre dominerar fängelse som påföljd, för såväl rån som grovt rån (tabell 5). Sammantaget under perioden 2011–2015 hade 78 procent av lagföringsbesluten med huvudbrottet rån huvudpåföljden fängelse, följt av skyddstillsyn.[28] Lagföringsbesluten med huvudbrottet grovt rån hade i så gott som samtliga fall huvudpåföljden fängelse bland personer i åldern minst 21 år.

[28] Varav en del dömdes till skyddstillsyn med kontraktsvård (9 procent av samtliga) och andra till skyddstillsyn kombinerat med fängelse (4 procent av samtliga).

För personer 15–20 år är den vanligaste påföljden för rån (sett till den senaste femårsperioden) ungdomsvård (32 procent), följt av skyddstillsyn (25 procent, varav 10 procentenheter gällande skyddstillsyn i kombination med fängelse), fängelse (20 procent) och ungdomstjänst (14 procent). Gäller huvudbrottet grovt rån är fängelse den vanligaste påföljden, följt av sluten ungdomsvård. Det bör nämnas att det också skiljer sig i påföljder mellan personer i åldern 15–17 år respektive 18–20 år, då det är i huvudsak bland de senare som det förekommer fängelse. För ungdomar i åldern 15–17 år är det i regel sluten ungdomsvård som blir aktuellt istället för fängelse.

Tabell 5. Huvudpåföljd efter huvudbrottet rån respektive grovt rån i lagföringsbeslut perioden 2011–2015 sammantaget. Uppdelat på ålder och bland samtliga. Kolumnprocent. Källa: Kriminalstatistik (bearbetning).

	Rån			Grovt rån		
	15–20 år	21– år	Samtliga	15–20 år	21– år	Samtliga
Antal	2 080	1 804	3 884	79	126	205
Domslut						
Fängelse	20	78	47	63	98	85
Sluten ungdomsvård	5	0	3	28	0	11
Rättspsykiatrisk vård	0	2	1	0	2	1
Skyddstillsyn	25	17	21	5	0	2
Villkorlig dom	2	1	2	0	0	0
Ungdomsvård	32	0	17	1	0	0
Ungdomstjänst	14	0	7	3	0	1
Överlämnande till vård enligt LVM	0	0	0	0	0	0
Böter	0	0	0	0	0	0
34 kap. 1 § 1 p. BrB	2	2	2	0	0	0
30 kap. 6 § BrB/29 kap. 6 § BrB	0	0	0	0	0	0
Strafföreläggande	0	0	0	0	0	0
Åtalsunderlåtelser	0	0	0	0	0	0
Summa	100	100	100	100	100	100

En betydande del av de intagna i svenska fängelser är dömda för just rån (cirka 10 procent, enligt kriminalstatistik för 2015).[29] Ser man till de fängelsetider som utdömts för rån sedan 2000 kan man se att dessa legat förhållandevis stabilt på cirka 18 månader, vad gäller rån av normalgraden (figur 10). För grovt rån är det större fluktuationer kring en genomsnittlig nivå på 49 månader.

[29] Uppgiften avser inskrivna i anstalt den 1 oktober 2015.

Figur 10. Genomsnittlig utdömd fängelsetid i månader i domslut med huvudpåföljden fängelse, för huvudbrottet rån respektive grovt rån åren 2000–2015. Källa: Kriminalstatistik.

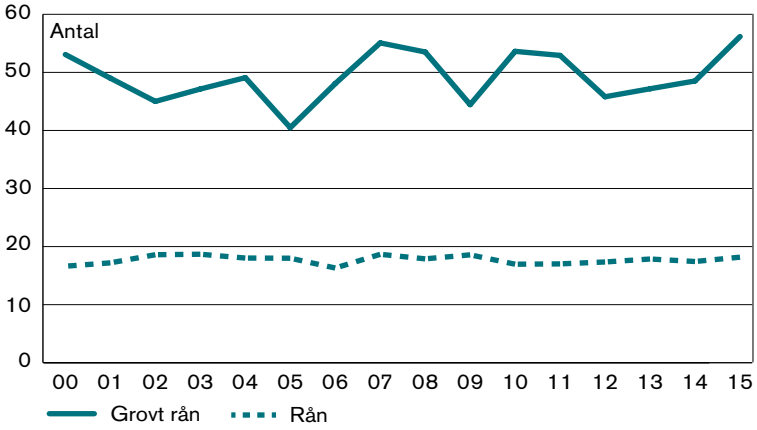

Brottsförebyggande åtgärder och strategier

Rån kan medföra svåra konsekvenser för både enskilda personer och samhället i stort. Förekomsten av rån kan skapa känslor av otrygghet, även hos personer som inte själva utsatts för rån. De individer som drabbas utsätts i och med hot- och våldsmomentet för allvarligt obehag, fara och kränkningar. Förutom fysiska och psykiska skador kan såväl privatpersoner som företag också lida ekonomisk skada. Det är därför angeläget med olika brottsförebyggande åtgärder för att motverka rånbrottsligheten.

En betydelsefull förebyggande strategi när det gäller såväl butiks- som bankrån är åtgärder som rent fysiskt försvårar brottens genomförande, det vill säga situationell brottsprevention. Det kan handla om att begränsa mängden tillgängliga kontanter genom att använda sedelboxar, slutna kassasystem och värdeskåp med tidlås eller deponeringslucka, liksom sedelutmatare för kontanter. Exempel på andra situationella åtgärder i butik är begränsningar av ensam- och kvällsarbete, användning av övervakningskameror och ändrad utformning av butikslokalen, såsom ökad insyn genom butiksfönstren, låsta bakdörrar med titthål samt god belysning vid kundentrén. Handelns Arbetsmiljökommitté har tillsammans med Brå och Rikspolisstyrelsen tagit fram 13-punktsprogrammet *Skydd mot rån i handeln*, som innehåller detaljerade åtgärdsförslag.

Trygghets- och förtroendeskapande insatser i de offentliga rum som butikerna är belägna i kan minska risken för butiksrån i utsatta områden, eftersom butiksrån ofta kan antas begås av personer med koppling till närområdet (Brå 2011a; Svensk handel

2015; Polisen 2015). Ett polisiärt sätt att försöka minska gaturånen utifrån en situationell ansats är att identifiera platser med hög koncentration av gaturån, för att sedan rikta sina åtgärder mot dessa platser. En analys av förekomsten av så kallade *hot spots* för personrån i ett antal svenska städer visade att det främst var i storstäder som man kunde identifiera platser där sådana åtgärder bedömdes ha potential att ge märkbara effekter (Brå 2011c). Resultaten från ett projekt i Stockholm med ökad polispatrullering mot hot spots för personrån bedömdes med vissa förbehåll som försiktigt positiva (Brå 2014b). Eftersom många rån begås av en relativt liten grupp högaktiva gärningspersoner, kan även kartläggningar av dessa personer och riktade polisinsatser vara ett sätt att minska brottsligheten (Monk m.fl. 2010). Personrån har exempelvis visat sig minska lokalt när polisen bland annat arbetat mot särskilt brottsaktiva grupperingar (Brå 2016d).

Riskfaktorer för kriminell utveckling hos unga har i forskningen kunnat knytas till faktorer såväl hos individen (exempelvis inställning till brott) som i familjen, i skolan, i kamratkretsen och i närsamhället.[30] Detta tyder också resultaten från SUB på. Till riskfaktorerna hör även tidigare brottslighet, och i synnerhet rån. Bland 15–17-åringar som i sin första lagföring döms för rån är sannolikheten för upprepade lagföringar mycket hög – över hälften kommer statistiskt sett att lagföras fyra gånger eller mer under de kommande åtta åren (Brå 2011b). Personrånen begås till stor del av ungdomar med sociala problem. Hälften av de unga som lagförs för rån eller andra strategiska brott är kända av socialtjänsten före 15 års ålder, och över hälften har en icke-konventionell skolgång, med skolk, avbrott eller individanpassning,[31] och närmare hälften har enligt socialtjänstens utredningar alkohol- eller drogproblem (Brå 2011b). Många umgås med kamrater som liksom de själva är brottsbelastade. Dessa omständigheter påverkar bland annat dessa ungdomars möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, vilket sannolikt kan antas bidra till den höga återfallsrisken. Det är därför rimligt att det kan behövas relativt intensiva och samordnade insatser på det sociala området för att förebygga fortsatt kriminalitet. Vilket exempelvis kommit till uttryck i de sociala insatsgrupper för unga i riskzon som inrättats på flera håll i landet (RPS 2014). När det gäller att förebygga kriminalitet bland unga har föräldrar (eller andra vårdnadshavare) självfallet en central betydelse, men även skola och socialtjänst har viktiga roller. Andra samhälleliga instanser som kan bidra till satsningar för att förebygga den här typen av brottslighet är föreningsliv, ungdomsverksamheter,

---

30 Se t.ex. Andershed m.fl. (2010), Söderholm Carpelan (2008).

31 Exempel på individanpassad skolgång är grundsärskola eller särgymnasium, resursklass eller enskild undervisning.

föräldraföreningar med mera. Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse har viktiga uppgifter när det gäller att försöka minska återfallen i brott. Generellt sett är det sannolikt av betydelse att åtgärderna sätts in vid tidpunkter när dessa ofta mycket brottsaktiva personer är mottagliga för och benägna till förändring.

Referenser

Andershed, H., Andershed A.-K. och Söderholm Carpelan, K. (red.) (2010). *Ungdomar som begår brott. Vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Ungdomar som rånar ungdomar i Malmö och Stockholm*. Rapport 2000:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2002). *Butiksrån*. Rapport 2002:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2004a). Ahlberg, J. ”Rån”. I: Dolmén, L.(red.). *Brottsutvecklingen 2001–2003*. Rapport 2004:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2004b). *Bank-, post- och värdetransportrån. En analys av rånen under 1990-talet*. Webbpublikation på www.bra.se. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Polisens satsning mot organiserad brottslighet. En utvärdering av 43 projekt*. Rapport 2009:19. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011a). *Butiksrån. Utvecklingen fram till 2010*. Rapport 2011:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011b). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011c). *Hot spots för brott i sex svenska städer. En studie av förutsättningarna för platsbaserat polisiärt arbete i Sverige*. Rapport 2011:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012a). NTU 2011. *Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2012:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012b). *NTU 2011. Teknisk rapport*. Rapport: 2012:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Användningen av brottskoder. En kvalitetsstudie inom kriminalstatistiken*. Kvalitetstudie 1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio. Resultat från Skolundersökningen om brott åren 1995–2011*. Rapport 2013:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014b). *Brottsförebyggande polisarbete i ”hot spots”. Resultat och erfarenheter från två projekt mot personrån och misshandel*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2015a). *Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott*. Kortanalys. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2015b). *Kriminalstatistik 2014*. Rapport 2015:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016a). *Personrån. En studie om vilka som utsätts, om brotten samt om riskfaktorer för rån bland unga*. Rapport 2016:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016b). *Klassificering av brott. Anvisningar och regler*. Version 4.2. Juli 2016. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016c). *Kriminella nätverk och grupperingar*. Rapport 2016:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016d). *Insats Fenix. En utvärdering av polisens särskilda satsning i Järvaområdet*. Rapport 2016:24. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Flyghed, J. (2000). ”Vräkning – orsak eller verkan”. I: Rundqvist, W. och Swärd, H. (red.) *Hemlöshet – en antologi om olika perspektiv och förklaringsmodeller*. Stockholm: Carlssons.

Monk, K., Heinonen, J.A. och Eck, J.E. (2010). *Street Robbery*. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice.

Polisen (2015). *Utsatta områden – sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser.* Nationella operativa avdelningen Underrättelseenheten. December 2015.

Rikspolisstyrelsen, RPS (2012). *Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2012*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen, RPS (2014). *Sociala insatsgrupper. Slutredovisning av regeringsuppdrag 2014*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Svensk Handel (2015). *Butiksrån 2014*. Svensk Handel. Nedladdad 2016-09-26 från http://www.svenskhandel.se/verksam-i-handeln/sakerhetscenter/amnesomraden/butiksran/

Svenska bankföreningen (2013). *Rekordlågt antal bankrån 2012*. Pressmeddelande 2013-01-17. Nedladdat 2016-11-09 från http://www.swedishbankers.se/Sidor/7_Press/Pressmeddelanden/LinkedPages/Pressmeddelanden2013.aspx

Svenska Taxiförbundet (2016). *Branschläget 2016. En rapport från Svenska Taxiförbundet*. Solna: Svenska Taxiförbundet. Nedladdad 2016-11-01 från http://www.taxiforbundet.se/om-oss/branschfakta/branschlaeget.aspx

Söderholm Carpelan, K., m.fl. (2008). *Insatser för unga lagöverträdare. En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet*. Stockholm: Socialstyrelsen, Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete.